

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

(повне найменування вищого навчального закладу)

Психолого-педагогічний факультет

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Пояснювальна записка

до магістерської роботи

магістр

(освітньо-кваліфікаційний ступінь)

На тему «Творчий потенціал студентів як загальнопсихологічна проблема»

Виконала: студентка 6 курсу, групи 611-пп
спеціальності

053 «Психологія»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Канаш А.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник Бужинська С.М.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Шукалова О.С.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Актуальність та доцільність дослідження. У сучасних нормативно-правових документах, що стосуються проблем освіти (Законах України «Про освіту», «Про Вищу школу», державній національній програмі «Освіта» Україна XXI століття, положеннях Болонської декларації Євросоюзу), зазначається, що вища освіта є одним із визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури українського народу. Реалізація цього положення передбачає утвердження атмосфери творчості й співробітництва, розвитку творчих можливостей та інтересів студентів і набуває особливої актуальності, коли йдеться про майбутнього психолога, розвиток творчості якого є ресурсом для розвитку творчості його клієнтів.

Українське суспільство останніми десятиліттями усе стрімкіше орієнтується на усесвітню ринкову економіку, європейський ринок праці, де цінують не просто наполегливого, старанного робітника, а творчого, впевненого у власних силах фахівця, який уміє мислити критично, орієнтується у стрімкому інформаційному потоці сучасності, має власну точку зору і вміє її захистити.

Сучасна молодь зазнає постійного, часто стихійного, але, разом із тим, потужного впливу середовища, в тому числі, засобів масової інформації, преси, музики, часто сумнівних за своїм позитивно-виховним змістом. Саме тому сьогодні, як ніколи, перед психолого-педагогічною наукою стоїть актуальне завдання – пошук тих ефективних соціально-психологічних механізмів, які сприяють формуванню та практичній реалізації стійких, позитивно-спрямованих, активних інтересів молоді, й, зокрема, творчого потенціалу студентської молоді. Так, зокрема формуванню творчого потенціалу сприяє вивчення іноземної мови студентами різних галузей знань та спеціальностей. Адже викладання іноземної мови у ЗВО може і має вносити свій вклад у процес розвитку творчих можливостей студентів. Володіючи величезним

виховним, освітнім і розвиваючим потенціалом, іноземна мова може реалізувати його лише в ході здійснення практичної мети навчання. Тобто, якщо студент у процесі іншомовної комунікативно-пізнавальної діяльності (під час аудіювання, читання, писемна) буде розширювати свій загальноосвітній кругозір, розвивати мислення, пам'ять, виявлятиме почуття і емоції, то в процесі іншомовного спілкування будуть формуватися соціально-ціннісні якості особистості, а саме: світогляд, моральні цінності та переконання, що в свою чергу сприятиме розвитку творчого потенціалу сучасного студента.

Наукові розвідки в питанні вивчення творчого потенціалу у студентському віці висвітлені в роботах різних вчених. Так, наприклад, проблематикою розвитку творчого потенціалу студентів займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені (Б. Ананьєв, В. Асєєв, М. Бахтін, Д. Богоявленська, А. Вербицький, І. Волощук, Дж. Гілфорд, З. Гіптерс, Т. Гостюк, В. Давидов, Е. Лузік, А. Матюшкін, В. Моляко, М. Муканов, А. Попель, В. Рахманін, Г. Щукіна та ін.).

Філософські аспекти творчості були розглянуті у роботах І. Канта, К. Юнга, М. Бердяєва, Г. Батищева, М. Кагана, В. Соловйова, М. Хайдеггера, В. Шинкарука, А. Шумиліна та ін. Психологічні аспекти теорії творчості також висвітлювали такі учені, як: Л. Виготський, О. Леонтєв, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Рибалка, С. Рубінштейн та ін. Феномен креативності досліджувався і Д. Богоявленською, Дж. Гілфордом, Дж. Девідсоном, П. Торренсом, Д. Харрінгтоном та ін. Щодо педагогічної творчості, то цю проблему розкрито у роботах В. Андрєєва, Ф. Гоноболіна, В. Загвязинського, Н. Кузьміної, М. Никандрова, М. Поташника, І. Раченка та ін.

У психолого-педагогічній літературі особлива увага зосереджена на важливості психолого-педагогічного впливу, інколи навіть управління процесом формування інтересів, особливо у юнацькому віці, оскільки відсутність чи нерозвиненість сфери інтересів (упершу чергу, пізнавальних, духовних, світоглядних тощо) призводить до затримки розвитку особистості студента, що в свою чергу гальмуватиме реалізацію закладеного у нього

творчого потенціалу, тобто задатків до певної діяльності. Саме тому І. Лернер, М. Скаткін, Ю. Бабанський, С. Архангельський, В. Коротасв, В. Краєвський, Ю. Куллоткін, А. Хуторської, Д. Чернілевський, В. Шубинський у ході своїх досліджень доклали зусиль до розробки теоретичних основ підготовки творчого фахівця в педагогічних ЗВО і створенню концепції розвитку навчально-творчої діяльності студентів. А. З. Абросимова, М. Байдан, Л. Ведерникова, М. Віленський, О. Голубкова, С. Гуревич в ході своїх наукових розвідок вже запропонували відповідні заходи по формуванню готовності студентів до педагогічної творчості в ході різноманітних видів їх професійної підготовки.

Окрім цього, слід зазначити, що останніми роками з'явилася тенденція до розгляду проблеми розвитку педагогічної креативності вчителів різних фахів – початкового навчання, математики, іноземних мов, музики, фізкультури тощо (Н. Біла, Н. Бружукова, З. Гуцало, Л. Князева, Т. Короткова, З. Левчук, З. Тимофєєва, В. Фрицюк, Г. Шевченко, Л. Шеховцова та ін.).

Так, наприклад, на заняттях з іноземної мови студенти поглиблюють і розширюють знання та уявлення, отримані ними з інших навчальних предметів: психології, педагогіки, суспільствознавства, літератури, музики, історії, географії, образотворчого мистецтва та ін. Тобто, іноземна мова – це «вікно» у світ, засіб для поповнення знань у різних сферах життя, науки, мистецтва, що є істотним фактором для формування як загальної освіти так і засобом, що допомагає здійсненню діяльності в різних сферах трудового та суспільного життя.

Отже, проведений аналіз наукової літератури показує, що спеціальних досліджень, присвячених вивченню ролі впливу творчого потенціалу на процес вивчення іноземної мови, зокрема, занять з англійської мови як засобу формування творчих здібностей та реалізації творчого потенціалу практично немає. Незважаючи на неослабний інтерес до проблеми творчого розвитку індивідуальності на заняттях з англійської мови, та велику кількість фахівців, педагогів-практиків, які займаються цією проблемою, досі немає її детального теоретичного обґрунтування.

Окрім цього відчувається брак щодо публікацій науково-практичного та методичного матеріалу для допомоги педагогам. Адже, ці розробки сприяли б збагаченню емоційного і практичного досвіду, формуванню інтелектуального потенціалу, вихованню естетичних і розумових здібностей, накопиченню професійних навичок і вмінь, розвитку природних задатків людини, формуванню її моральних якостей шляхом впливу на особистість через методики та прийоми формування творчих здібностей. Все це є ефективними засобами комплексного розвитку особистості та формуванню її творчого потенціалу.

Таким чином, актуальність, психологічне значення досліджуваної проблеми, недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості, потреби вдосконалення психолого-педагогічного супроводу щодо розвитку творчого потенціалу у студентському віці, обумовили вибір теми магістерського дослідження: *«Творчий потенціал студентів як загальнопсихологічна проблема»*.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці динаміки розвитку творчого потенціалу та його впливу на навчальну успішність у студентському віці.

Відповідно до мети, об'єкту, предмету визначено основні **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до таких категорій, як: «творчий потенціал», «творчі здібності», «креативність» та «творча активність» через парадигму психологічної науки і виявити їх вплив на розвиток творчого потенціалу у студентському віці;

2. Визначити комплекс методів дослідження та виявити особливості динаміки творчого потенціалу у студентському віці;

3. Визначити особливості взаємозв'язку творчого потенціалу із мотивацією та навчальною успішністю студентів.

4. Розробити та апробувати програму цілеспрямованого розвитку творчого потенціалу у студентському віці та перевірити її ефективність.

Гіпотеза дослідження: У своєму дослідженні ми виходимо з припущення про те, що рівень творчого потенціалу студентів й відповідно засвоєння ними навчального матеріалу буде підвищуватись за умови впровадження програми цілеспрямованого розвитку творчого потенціалу у студентському віці.

Об'єкт дослідження: творчий потенціал студентів.

Предмет дослідження: динаміка розвитку творчого потенціалу та його впливу на навчальну успішність у студентському віці.

У ході реалізації завдань дослідження було використано комплекс **методів:**

теоретичні: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, синтез наукових підходів до проблеми дослідження, систематизація проаналізованого матеріалу та його узагальнення;

констатуючий експеримент (визначення особливостей естетичного сприйняття, показники рівнів агресії у студентському віці);

формуючий експеримент (реалізація розробленої розвивальної програми та визначення її ефективності);

методи математичної обробки даних: порівняльна статистика, кореляційний аналіз.

Статистичний аналіз здійснювався за допомогою пакету статистичних програм STATISTICA 10, MS Excel на персональному комп'ютері.

Діагностика особливостей динаміки розвитку творчого потенціалу в процесі вивчення іноземної мови у студентському віці здійснювалась на основі комплексу методик, які включили в себе: опитувальник особистісної схильності до творчості за Г. Девісом, опитувальник «Мотиви навчальної діяльності» Б.К. Пашнева, короткий тест творчого мислення П. Торренса «Фігурна форма», тесту «Права чи ліва півкуля».

Апробацію результатів дослідження здійснено під час проведення психологічного експерименту, а також шляхом оприлюднення теоретичних та практичних висновків та узагальнень під час виступів на конференціях,

зокрема: Міжнародної науково-практичної конференції: «Психологічні науки: теорія і практика сучасної науки» (м. Запоріжжя, 2019 рік); студентської науково-практичної конференції «Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в педагогічному ЗВО» (м. Харків, 2019).

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось протягом 2018 – 2019 н.р. Загальна кількість досліджуваних – 37 осіб. Емпіричне дослідження проводилось на базі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. До складу експериментальної вибірки увійшло 37 студентів віком від 18 до 21 року. До участі в експерименті були залучені студенти третього курсу факультету соціально-педагогічних дисциплін та іноземної філології. Основними умовами до формування вибірки був студентський вік досліджуваних, і те, що вони являються студентами майбутніми філологами. У перевірці ефективності розвивальної програми взяли участь студенти третього курсу факультету соціально-педагогічних дисциплін та іноземної філології у кількості 37 осіб.

Структура й обсяг роботи обумовлені логікою наукового пошуку. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків й списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 107 сторінок, з них 104 сторінки основного тексту. Робота містить 16 таблиць та 6 рисунків. Список використаної літератури вміщує 70 найменувань. У роботі представлено 3 додатки на 3 сторінках.